

STV2110 Politisk Filosofi

Vår 2017

Kandidatnummer 604.

Antall ord: 3496

Tittel: I lys av Lockes teori om eiendomsrettigheter, er sexkjøpsloven i Norge akseptabel?

I lys av Lockes teori om eiendomsrettigheter, er sexkjøpsloven i Norge akseptabel?

John Locke var en engelsk filosof som levde på 1600-tallet, et av hans aller mest kjente verk er *Two Treatises of Government* (1689), som ble utgitt anonymt. I *Second Treatise of Government* søkte Locke å forklare hva som gjør statsmakten legitim. Den ble skrevet i en tid hvor det var debatt om kongens makt i England, blant annet til å skatlegge vilkårlig. Locke ønsket å si noe om hva som gjør statsmakten legitim, og en viktig del av teorien bak dette, ble en idé om eiendomsrettigheter.

Den sterkeste eiendomsretten du har, er selveierretten. Det går i følge Locke ut på at man eier egen kropp. Dette må kunne ses på som en selvmotsigelse. For på den ene siden, skal du kunne gjøre hva du vil med kroppen din? Men på den andre siden: Hva kan du gjøre med andres kropp? I denne besvarelsen vil jeg gjøre en ”anvendt” normativ analyse, som tar utgangspunkt i den.

Jeg vil starte med å se på sexkjøpsloven i Norge slik den er i dag. Deretter vil jeg se på argumentene som ble fremlagt i den offentlige debatten i tiden rett etter at sexkjøpsloven ble innført i 2008. Etter det vil jeg gå i dybden på teorien til Locke. Her vil jeg se på naturloven, som er det mest sentrale, før jeg ser på eiendomsrettigheter. Kan naturloven i kombinasjon med teorien om eiendomsrettigheter si noe om hvordan man kan tolke ideen om selveierskap hos Locke? Et viktig kapittel blir kapittel 4 ”Of Slavery”, hvor flere av aspektene ved selveierskapsretten blir utfordret.

Avslutningsvis vil jeg se hvordan den moderne debatten møter Lockes teorier. Da vil det være nødvendig å skille mellom de moralske aspektene ved å kjøpe sex versus å selge sex.

Sexkjøpsloven pr. dags dato.

Sexkjøpsloven ble fastsatt ved kgl.res. 12. desember 2008, og trådte i kraft 1. januar 2009 (Lovdata).

Slik lyder straffelovens paragraf 202a (Lovdata):

Med bøter eller fengsel inntil 6 måneder eller begge deler straffes den som
a) skaffer seg eller andre seksuell omgang eller handling ved å yte eller avtale

vederlag,

b) oppnår seksuell omgang eller handling ved at slikt vederlag er avtalt eller ytet av en annen, eller

c) på den måten som beskrevet i bokstav a eller b får noen til å utføre med seg selv handlinger som svarer til seksuell omgang.

Er den seksuelle omgang eller handling skjedd på en særlig krenkende måte, uten at forholdet straffes etter andre bestemmelser, er straffen fengsel inntil 1 år.¹

Den offentlige debatten.

Etter innføringen av sexkjøpsloven har hoveddiskusjonene dreid seg om hvorvidt det må anses som moralsk galt, eller til og med forkastelig, å kjøpe sex, samt den psykiske påvirkningen det å selge sex har for de som gjøre det.

Innlegget ”Til deg som kjøper sex” av den tidligere prostituerte Tanja Rahm fra Danmark ble ifølge Aftenposten lest av over 500 000, da det ble publisert i 2014.(Aftenposten, Rahm 1) I innlegget tar Rahm et oppgjør med ideen hun beskriver som ”den lykkelige prostituerte”.

Hun henvender seg til sexkjøpere og forteller om et ”underliv som brant”, og at hun aldri hadde mentalt eller fysisk lyst på kundene sine. Videre forteller hun: ”Jeg hadde kun forakt for deg. Samtidig ødela du noe inne i meg. (...) For du hadde kun ett mål, og det var å bevise din makt ved å kunne betale deg til å bruke kroppen min som det passet deg.” (Aftenposten, Rahm 2)

Blant de som støtter Tanja Rahm i hennes syn, er Kari Jaquesson. Hun selger ikke selv sex, men var på forsiden av alle aviser i etterkant av parolemøtet til 8. mars 2016. Der tok hun til motmæle mot jenter fra Unge Venstre som ønsket å fjerne parolen ”håndhev sexkjøpsloven”. I et intervju med Dagsavisen forteller Jaquesson om vold, voldtekter og lavere forventet levealder hos prostituerte. Videre sier Jaquesson dette om land hvor bordeller er lovlige:

¹ Verdt å merke seg blir det at det i paragraf 12 første ledd nr. 3 bokstav a tilføyes i oppregningen § 202 og

”– Det finnes ingen grenser for hva man kan gjøre med kvinnene der. Ingen grenser. Og det stimuleres til destruktive ting. Det er ingen som må tåle å bli bæsjet på som en del av jobben, for å si det sånn, sier Jaquesson. Hun mener menn som kjøper sex åpenbart har en diagnose. – (...)En stor del av dem som kjøper sex har nedsatte sjelsevner, og bør omtales deretter, sier Jaquesson.” (Dagsavisen)

På den andre siden er det ikke alle sexkjøpsarbeidere som ser på arbeidet sitt slik som Tanja Rahm gjør, eller opplever kundene slik Kari Jaquesson beskriver dem. I et svarinnlegg i Aftenposten til Tanja Rahm skrev ”Anonym prostituert i 20-årene”: ”Først og fremst så nyter jeg sex i alle former. Sex er naturlig og har nødvendigvis ikke noe med kjærlighet å gjøre – for meg. Jeg har friheten til å gjøre akkurat som jeg vil, når jeg vil og å treffe hvem jeg vil. Jeg er en ekte hore, og jeg nyter det”. (Aftenposten, Anonym prostituert)

En annen som heller ikke delte synet til Tanja Rahm, var Hege Grostad. Hun er selv sexkjøpsarbeider, og sto i 2013 frem i VG helg som mennesket bak pseudonymet Frøken X. ”Hege Grostad (27) er student, Mensa-medlem og liker å selge sex”, sto det på forsiden av avisen. I en påfølgende nettartikkelen om Grostad uttaler Jan Böhler dette om sexkjøpsloven ”Det er en lov som har som formål å være holdningsskapende, fordi vi ikke vil ha et samfunn der det er greit å kjøpe andres kropp. (...) Men det er horekundene som gjør noe ulovlig, presiserer Böhler”.

Dette fikk Grostad til å reagere. ”Jeg blir så forbanna provosert når det snakkes om «salg av kropp», jeg. Når Jan Böhler messer på tv om «salg av kropp» så er det en stygg hersketeknikk som forsøker å degradere sexarbeidere til en kropp uten intellekt og fri vilje”, sier Grostad. I artikkelen forteller Grostad at hun mener Böhler er én av dem som fratrar prostituerte kvinner et ansikt og en stemme i dag. Hun vil selv bestemme over egen kropp og eget liv. (VG)

Innleggende og uttalelsene til nevnte: Tanja Rahm, Kari Jaquesson, ”Anonym prostituert i 20-årene”, Hege Grostad og Jan Böhler, oppsummerer store deler av debatten omkring sexkjøpsloven i Norge. Innleggene er blant de mest delte i Norge om tema, noe som kan tyde på at deres bidrag var viktig for mange, enten de ble støttet eller fikk motstand.

Locke: Ulike føringer for analysen.

Jeg leser, analyserer og bruker Second Treatise of Government slik at der Locke snakker om menn, vil det i vår tid være naturlig å tolke at boken, med hans syn, også vil gjelde kvinner.²

Fra boken vil jeg legge hovedvekten på kapittel 2 "Of the state of nature" og kapittel 4 "Of Slavery". Det vil også være naturlig å bruke deler av resten av boken, for eksempel kapittel 5 "Of Property".

Når jeg sier det vil være naturlig å bruke kapittel 4 "Of Slavery", er det ikke fordi jeg legger føringer for hvordan man skal se på maktforholdet mellom en sexselger og en sexkjøper, men fordi den offentlige debatten tilsier at flere ser på dette som et maktforhold tilnærmet lik relasjonen mellom slaven og sin eier. Diskusjonen om hvorvidt sexselgere degraderes til kropp uten fri vilje og intellekt vitner om dette.

Konvensjonell eller naturlig lov?

For Locke er noe legitimt kun dersom det er konstruert som følge av samtykke eller er gudegitt/naturlig. Naturloven til Locke er gitt av Gud, det er ikke menneskene som selv har laget den. Så dersom noe ikke er gitt som følge av naturloven, er det altså konvensjonelt: skapt av mennesker. Da er det kun legitimt som følge av folks samtykke.

Det forventes at mennesker lager stat i naturtilstanden fordi det er rasjonelt. Det gir en institusjon som sikrer naturlige rettigheter på en mer effektiv måte. Statsdannelse må skje gjennom samtykke, ifølge Locke. Når menneskene skaper en stat og lager lover, da er det konvensjonelle lover – slik sexkjøpsloven er et eksempel på.

Naturloven.

I kapittel 2, paragraf 4, står det at vi mennesker er naturlig født perfekt frie og totalt like. Ingen skal ha mer enn andre, skriver Locke. Det vi eier, skal vi kunne disponere slik vi ser det passende, innenfor naturloven.

Locke beskriver naturtilstanden blant annet slik "(...) a state of perfect freedom to order their actions, and dispose of their possessions and PERSONS, as they think fit".

² Om kjønn: Jeg omtaler også selgere som kvinner og kjøpere som menn.

Hva mente Locke med ”dispose of their persons”? Det kan være han snakker om foreldres rett til disposisjon av egne barn frem til fylte 18 år, eller ektemenn over husfruer. Det kan også være han er inkonsekvent, for dersom det er snakk om disposisjon av andre mennesker, vil det være vanskelig å forestille seg eierskap over andre mennesker som et resultat av perfekt frihet, total likhet, og at ingen har mer enn andre. Men det kan også være at du har rett til å disponere egen person: egen kropp.

Hvorfor har Lockes definisjon av ”dispose of their persons” noe å si? Jo, for når man skal se på kjøp og salg av sex er det, slik jeg ser det, to måter som går igjen i debatten:

1. Som kjøp og salg av en tjeneste/handling.
2. Som kjøp og salg av kroppen, og dermed personen.

Dersom Locke skrev om disposisjon av andre mennesker enn deg selv, åpner Lockes teori opp for eierskap mellom mennesker og deres kropp. Det sier ikke om vi skal se på det som salg av tjeneste eller kropp, men at dersom vi godtar sexkjøp som premiss to, kunne en liten del av Lockes teori åpnet opp for at slike eierskapsforhold er legitimt. Men fordi retten til selveierskap står høyt hos Locke, velger jeg å tolke det dit hen at du står fri til disposisjon av egen kropp.

Locke utdyper videre i samme kapitel om naturloven, paragraf 6, hva perfekt frihet og total likhet vil si. En frihetstilstand er ikke en tillatelsestilstand. En perfekt frihet er ikke friheten til å ødelegge oss selv, eller skade noens liv, eiendom, helse eller frihet. Vi er ikke laget for hverandres nytelse. Dette er fordi vi er skapt av Gud, og dermed plikter å bevare menneskeheten og følge naturloven. I kraft av at vi er mennesker kan vi finne ut hva naturloven sier. Dette er fordi naturloven avdekkes gjennom fornuften, og fornuften er plassert i oss av Gud og naturloven er Guds vilje.

Men når vi går fra naturtilstanden til samfunnstilstanden, som ifølge Locke er det rasjonelle valget, velger vi å gi fra oss noe av likheten og noe av friheten. Vi må rette oss etter majoriteten i samfunnet, og de konvensjonelle lovene vi har samtykket til. Ifølge Locke, kapitel 8 ”Of the beginning of political societies”, paragraf 119, gir vi alle vårt stilltiende samtykke dersom vi har eiendeler på, eller nytelse av, territoriet til staten. Dermed plikter vi å følge konvensjonelle lover, som for eksempel sier at vi ikke kan kjøpe sex.

Men når vi faktisk plikter å følge dem, må vi også kunne kreve at lovene er rettferdig – en forlengelse og beskyttelse av naturloven og naturlige rettigheter. Derfor kan vi, og kanskje bør vi, stille spørsmålsteget ved loven.

Den absolutte, vilkårlige makten over andre.

Vi har sett til nå at Locke mener vi plikter å følge loven, fordi vi som oppholder oss i Norge, plikter gjennom vårt stilltiende samtykke nettopp å følge lovene. Men er sexkjøpsloven i seg selv rettferdig og ikke minst en forlengelse av naturloven?

For Locke var det at kroppen vår var gitt av Gud, og at vi pliktet til ikke å ødelegge oss selv viktig. I kapitel 4, Of Slavery, paragraf 23, skriver Locke at en mann ikke kan gjøre seg selv til slave og gi seg selv til en annens absolutte, vilkårlige makt. Dette fremkommer når han skriver:

”This freedom from absolute, arbitrary power, is so necessary to, and closely joined with a man’s preservation, that he cannot part with it, but by what forfeits his preservation and life together: for a man, not having the power of his own life, cannot, by compact, or his own consent, enslave himself to any one, nor put himself under the absolute, arbitrary power of another, to take away his life, when he pleases. No body can give more power than he has himself; and he that forfeited his own life, cannot give another power over it.”

Spesielt viktig for Locke var poenget om at en slaveeier når som helst kunne drepe sine egne slaver. Og siden overlevelse, altså menneskehetens bevaring, var gudegitt, kunne man ikke ta sitt eget liv, eller legge livet sitt i hendene på en som når som helst kunne ta det fra deg. Ingen mann kan, gjennom avtale, gi til en annen hva han ikke har over seg selv – eierskap over eget liv.

Men Locke skiller mellom ulike former for å selge seg selv. Avsluttende i kapitel 4 snakker Locke om jøder som solgte seg selv. Det omtaler han ikke som slavearbeid, men mente det lignet mer tjenere. Kjøperne hadde ikke absolutt, vilkårlig makt, og kunne ikke skade. Ikke minst var de som kjøpte tjenesten, pliktig å la dem de kjøpte den av, gå. Når vi skal se på de to ulike måtene å se på sexkjøp på, kan vi også se at Locke her går fra å omtale det jødene gjorde for å selge seg selv, til å kalle det en tjeneste de solgte.

Når vi gjennom Lockes teori skal finne ut hvordan vi skal se på sexkjøp, som enten kjøp av tjeneste eller kropp, kan vi se på resonnementet til Locke om hvordan jødiske tjenere skilte seg fra slavearbeid. Selger du sex, er det ikke slik at du lar noen ta livet ditt når det passer dem. Derimot kan du selv gå når det passer deg, og du har derfor ikke gitt noen den absolutte, vilkårlige makten. Da kan det tenkes at det er mer nærliggende at Locke ville sett på sexsalg som salg av tjeneste og ikke kropp.

Locke og den offentlige debatten.

Som nevnt ønsket Tanja Rahm å utfordre ideen om den lykkelige prostituerte. Når hun snakker om å bli ødelagt inni, kan Lockes idé om naturlige rettigheter i kapitel 2, paragraf 6, støtte henne i å forby sexkjøp. Du har ikke friheten til å skade noens eiendom. Kroppen vår er vår, og kun vår og Guds, eiendom. Men Rahm ønsker å generalisere egen opplevelse av å være sexselger, noe som er vanskelig. Med sikkerhet kan vi si at Locke ikke ville akseptert at man kjøper sex av Rahm, men vi kan ikke vite om han ville godtatt generaliseringen hun foretar seg.

Likevel, Rahm vitner om at for noen kan sexkjøp være å ødelegge noens kropp, altså eiendom, og helse til mennesket de kjøper sex av. Da kan det tenkes at man på forhånd må kunne ha en viss idé om hvem mennesket du kjøper sexen av er. Hege Grostad og "Anonym prostituert i 20-årene" er eksempler på prostituerte som forteller de ikke har tatt skade av det. Da er det vanskelig å se hva som gjennom lockeansk teori hindrer en å kjøpe sex av disse.

Når Rahm videre snakker om å bruke kroppen hennes som det passet sexkjøperen, kan vi fra kapitel 4, paragraf 23, lese Lockes tanker om å selge seg selv til en vilkårlig makt. Han sa at en mann ikke kan selge seg selv (som slave), og gi seg selv til en annens absolutte, vilkårlige makt. Det er naturlig å trekke dette videre og si at kvinner ikke kan selge sex, dersom kjøperen kan bruke kroppen deres som det passer dem. Det vil, ifølge Locke, gi kjøperen av absolutt, vilkårlig makt over sexselgerens kropp. Men Locke legger begrensingen på selgeren, ikke kjøperen. For Locke er det ikke galt i å ha den makten over et annet menneske, det er galt å **gi** den makten til et annet menneske. Det står i kontrast til dagens sexkjøpslov som legger begrensingen på å kjøpe den "makten" over et annet menneske, ikke å selge den. Her er også Jan Böhler uenig med Locke, det er kun horekundene som gjør noe ulovlig, ifølge ham.

I svarinnlegget, skrevet av ”Anonym prostituert i 20-årene”, skrev hun at hun har friheten til å gjøre hva hun vil, når hun vil. Det er viktig å ha med seg også dette aspektet: frihetsaspektet. Vi kjenner det igjen fra Locke selv. I kapittel 2, paragraf 4, snakker Locke om perfekt frihet. Vi er alle født frie. Er vi ikke frie til selv å bestemme med hva vi skal gjøre med kroppen vår? Men gjennom kapittel 4 så ser vi at vi ikke har fullstendig frihet til å gjøre hva vi vil med kroppen vår. Ikke hvis vi gir andre absolutt, vilkårlig makt over den.

I diskusjonen mellom Hege Grostad og Jan Bøhler finner vi også støttende litteratur fra Locke. Jan Bøhler ser på sexkjøp som salg av kropp, mens Hege Grostad mente det var en stygg hersketeknikk som degraderte sexarbeidere til kropp uten intellekt og fri vilje. Jan Bøhler blir en figur for det jeg tidligere har kalt første premiss – salg av sex som salg av kropp.

I kapittel 5, ”Of Property”, paragraf 27, legger Locke en viktig restriksjon på ervervelse av eiendomsrettigheter. Vi kan ikke erverve fra andre mennesker. Når ideen om selveierskap står så høyt hos Locke, kan vi aldri erverve kroppen til andre mennesker. Dette fordi vi alltid vil eie vår egen kropp og ingen andre enn oss selv og Gud har rett på den. Men dette betyr ikke at vi gjennom lockeansk teori skal godta Bøhlers premiss.

For av Grostad poeng, kan det, og kanskje bør det, følge at vi ikke kan degradere sexarbeidere til kropp uten intellekt og fri vilje. Når vi, ifølge Locke, er født perfekt frie og totalt like, kan vi ikke, slik Grostad mener Bøhler gjør, degradere noen til å være uten frihet.

Jaquesson forteller om voldtekter og avføring som en del av prostituertes hverdag. Hun omtaler menn som kjøper som syke og med nedsatt sjelsevne. Det interessante her er at selv om Jacquesson vekket reaksjoner i sin måte å omtale sexkjøpere på, kan vi kanskje ha grunn til å tro at Locke kunne fulgt hennes resonnement. Perfekt frihet, som følger av naturloven, gir oss ikke frihet til å skade noens liv, eiendom, helse eller frihet. Vi er ikke laget for hverandres nytelse, skrev han.

Men: Voldtekt og avføring under sex, er ufrivillig og svært nedverdiggende. Et menneske som selger sex, er ikke uten fri vilje og skal selv kunne bestemme hva hun selger. Det er ikke en naturlig slutning å tenke at en som selger sex, selger retten til å gjøre hva man vil med eller på

kroppen hennes. Tenker man at det er det man kjøper, kan man gjøre skade på noens eiendom (kropp), helse og frihet. Et menneske som voldtar bør vite at andre mennesker ikke er laget for egen nytelse. Likevel føles dette som sidespor i debatten hvor lockeansk teori møter sexkjøpsdebatten. Flere sexselgere vitner om gode opplevelser, og Jaquesson er ikke selv sexselger.

Konklusjon.

John Lockes Second Treatise of Government kan brukes til å støtte begge sider av en moralsk debatt rundt sexkjøp og sexkjøpsloven. Det spørs hvordan du ser på sexkjøp. Spesielt diskusjonen hvorvidt kjøp og salg av sex, er kjøp og salg av kropp, er avgjørende for hvordan man skal se sexkjøpsloven i lys av Locke.

Men, så kommer det avgjørende spørsmålet: Hvordan bør man se på sexkjøp, hvis man ser det i lys av lockeansk teori?

Sexkjøpsloven forbyr kun kjøp, ikke salg, av sex. Likevel er det lite som vitner om at sexkjøp i seg selv ikke er akseptabel i lys av Lockes teori – både om naturlige rettigheter og eiendomsrettigheter. Dette kan jo selvfølgelig problematiseres, slik både Tanja Rahm og Kari Jaquesson gjør. Men Rahm forsøker å generalisere egen opplevelse, og det er vanskelig når hun møter flere sexselgere som ikke føler seg ødelagt, men tvert imot finner nytelse i arbeidet sitt. Jaquesson vitner om hendelser sexkjøp lettere kan åpne opp for, men som ikke er det samme, og hvert fall ikke bør være det samme, som sexkjøp. Da hadde man vært nettopp uten fri vilje.

Det virker rimelig å si at Locke ikke ville ha sett sexkjøpsloven som akseptabel. Noe vanskeligere er det å konkludere med hvordan Locke ville sett på salg av sex. Men dersom man tar utgangspunkt i diskusjonen om kapittel 4, ser jeg det mest nærliggende å sammenligne sexsalg med jødiske tjenere, ikke slavearbeid. Sexselgere selger ikke en absolutt, vilkårlig makt til en annen person. Du kan gå fri etter du har solgt sex, og eier dermed fortsatt egen kropp. Slik faller premisset om sexsalg som salg av kropp, og man kan ikke anvende Lockes begrensing på ervervelse fra andre mennesker for å forby sexkjøp.

Litteraturliste.

Locke, J. (1689): *Second Treatise of Government*. Elektronisk utgave:
<http://ebooks.adelaide.edu.au/l/locke/john/181s/complete.html>
Lovdata: <https://lovdata.no/dokument/LTI/forskrift/2008-12-12-1344>
Lovdata Straffelov: <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2008-12-12-104>
Aftenposten, Rahm 1,: <http://www.aftenposten.no/norge/Som-11-aring-fikk-hun-20-kr-for-a-tungekysse-en-50-aring-98772b.html>
Aftenposten, Rahm 2: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Til-deg-som-kjoper-sex--Tanja-Rahm-98699b.html#.Us69WFBWySo>
VG, Grostad og Bøhler: <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/prostitusjon/viser-ansikt-for-aa-endre-sexkjoesloven/a/1010994/>
Aftenposten, Anonym prostituert: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Hvorfor-jeg-valgte-a-bli-prostituert-98491b.html#.Us6841BWySo>
Aftenposten, Frk X, Braanen Sterri og Moen: <http://www.aftenposten.no/meninger/Slipp-prostituerte-inn-i-varmen-128959b.html>
Dagsavisen: <http://www.dagsavisen.no/innenriks/kari-jaquesson-ut-mot-kvinneres-dobbelmoral-1.698587>